

## Ouderen & Welzijn

RIVM, Corona Gedragsunit. Auteurs: (10)(2e) & (10)(2e)

Vraagsteller: Ministerie van VWS

Vraagstelling: Hoe gaat het met de ouderen (70+) in Nederland ten tijde van de coronacrisis, wat betreft gezondheid, welzijn, naleven maatregelen, en steun voor het beleid van de overheid?

### Hoofdpunten.

- Fysieke gezondheid: 15 % heeft op dit moment klachten die op een COVID-19 infectie zouden kunnen wijzen. 30 % daarvan zou zich willen laten testen.
- Psychisch welzijn is algemeen goed, maar ongeveer 10 % meldt een afname van psychisch welzijn ten opzichte van voor de maatregelen.
- Sociaal welzijn: 29 % mist mensen om hen heen en 48 % vindt de kwaliteit van hun sociale contacten slechter geworden dan in de periode voor de corona-maatregelen.
- 29 % meldt dat hun financiële situatie slechter is geworden door de coronacrisis.
- Wat betreft naleven van maatregelen, lukt het de meeste mensen in de meeste situaties 1.5m afstand te houden, bezoek te beperken, handen te wassen en de andere hygiëne maatregelen te volgen. Hygiëne maatregelen worden wat minder gevolgd dan in de algemene populatie, en 1.5m afstand houden weer meer. 1.5m afstand is lastiger op plekken als een supermarkt.
- 47 % acht het (zeer) onwaarschijnlijk de komende maanden besmet te raken. 77 % zou het (heel) erg vinden als ze het coronavirus zouden krijgen.
- Relatief lastige maatregelen zijn afstand houden (16 % (heel) moeilijk) en regelmatig handen wassen (15 % (heel) moeilijk).
- Het draagvlak voor en het vertrouwen in de maatregelen is hoog. Uitzonderingen zijn de maatregel dat zelfstandig wonende ouderen slechts door één of twee vaste personen kunnen worden bezocht (recent afgeschaft) en het gebruik van mondkapjes in het OV.
- Vertrouwen in de overheid is hoog, hoewel minder mensen vinden dat de overheid '... een goede afweging maakt tussen verschillende maatschappelijke belangen' (67 %) en '...rekening houdt met verschillende meningen van mensen' (60 %)
- Als er een vaccin is tegen het coronavirus, wil 86 % zich laten vaccineren.

### Conclusie.

Deelnemers geven aan dat met name het sociale welzijn en financiële zekerheid achteruit is gegaan, en een groep van 10% rapporteert ook een achteruitgang rapporteert op psychisch welbevinden. Wat betreft naleven van maatregelen, lukt het respondenten deze te volgen in de meeste situaties, al worden een aantal basismaatregelen wel als (erg) lastig ervaren om vol te houden. De ervaren vatbaarheid voor COVID-19 infectie en dreiging van het virus wordt als relatief hoog ervaren en veel mensen zouden bereid zijn zich te laten vaccineren. Men steunt het beleid van de overheid, maar in mindere mate gedragsregels die kunnen bijdragen aan sociaal isolement. Een aanzienlijk deel van de deelnemers vindt dat de overheid het goed doet, maar stelt wel vraagtekens bij hoe goed verschillende belangen en interesses van mensen worden meegenomen.

### Brongegevens.

Voor dit overzicht zijn de gegevens gebruikt van 11337 ouderen (70 jaar of ouder) uit de derde ronde van het RIVM/GGD corona gedragsonderzoek. De respondenten kwamen uit zowel het cohort (74 %) als de open link (26 %). Van de respondenten is 63 % man, 37 % vrouw. 97% is 70-84 jaar, 3 % is 85 jaar of ouder. In het onderstaande verslag tellen de totalen soms niet precies op tot 100 % vanwege 'weet niet' of 'niet van toepassing' antwoorden. Bij sommige vragen zijn de antwoorden vergeleken met de scores voor de overige 52663 respondenten.

## Resultaten in meer detail.

### Fysieke gezondheid.

Van de oudere respondenten heeft 36 % (4086) gezondheidsproblemen die ze meer kwetsbaar maakt voor complicatie a.g.v. COVID-19. 3 % (392) denkt al met corona besmet te zijn geweest (bij de overige respondenten is dit 12 %), waarvan 6 % (25) een bevestigde test heeft en 92 % (367) het alleen vermoedt. 28 % (3108) geeft aan een naaste te hebben die met het virus besmet is geweest. Van degenen die niet alleen wonen én waarvan een naaste besmet is geweest, geeft 8 % (198) aan dat dit iemand uit het huishouden is.

Vragend naar klachten die op een COVID-19 infectie kunnen wijzen (hooikoortsklachten uitgezonderd), geeft 85 % (9631) op dit moment aan geen klachten te hebben. Degenen die wel klachten hebben, melden meestal klachten als hoesten/niezen (5 %, 559), soms moeilijk ademen (2 %, 191), zelden koorts (0 %, 5) of verhoging (0 %, 27). Van degenen met klachten zou 30 % zich willen laten testen (48 % niet, 22 % weet het niet). Van degenen met klachten is 77 % in de laatste week naar buiten geweest (mediane aantal 10 keer).

### Welzijn: psychisch.

De oudere respondenten geven hun leven *op dit moment* gemiddeld een rapportcijfer van 7,5 en 5 % geeft hiervoor een cijfer lager dan 6. Ondanks dat 1/3 zich (veel) zorgen maakt over het virus, daar vaak aan denkt en angstig voor is; is er ook een groep van 1/3 die aangeeft dit niet of maar beperkt te ervaren. De doorsnee respondent voelde zich de afgelopen week zelden of nooit zenuwachtig (80 %), neerslachtig en somber (80 %) 'in de put' (90 %); maar meestal of voortdurend kalm en rustig (77 %), en gelukkig (67 %). Vergeleken met de periode vóór de coronamaatregelen, is er een lichte toename in klachten als angst (12 % meer angstklachten, 7 % minder), somberheid (12 % meer, 4 % minder), stress (9 % meer, 6 % minder) en moeite met slapen (8 % meer, 3 % minder problemen).

### Welzijn: sociaal.

Van de oudere respondenten woont 29 % alleen. Op vragen over sociale contacten de afgelopen week meldt gemiddeld 9 % dat ze hier niet tevreden over zijn. Dit betreft vooral de vragen 'Ik mis mensen om me heen' (29 % antwoordt hier ja op) en 'Ik ervaar een leegte om me heen' (10 % antwoordt ja), minder vaak 'Er zijn voldoende mensen met wie ik me nauw verbonden voel' (4 % antwoordt hier nee op) of 'Vaak voel ik me in de steek gelaten' (2 % antwoordt hierop met ja). Bij de overige respondenten wordt een vergelijkbare patroon gevonden, waarbij de vraag 'Ik mis mensen om me heen' (door 40 % met ja beantwoord) er uit springt. 48 % van de oudere respondenten vindt de kwaliteit van hun sociale contacten slechter geworden dan in de periode voor de coronamaatregelen (4 % beter), en 19 % voelt zich eenzamer (2 % minder eenzaam) dan in de periode vóór de maatregelen. Dit ligt niet ver van de scores voor de andere respondenten (58 % slechtere, 5 % betere kwaliteit, 26 % eenzamer, 2 % minder eenzaam).

### Welzijn: leefstijl.

39 % geeft aan minder te zijn gaan bewegen, 12 % meer. 4 % is minder gezond gaan eten, 9 % gezonder. 14 % is minder alcohol gaan gebruiken, 4 % meer. Bij tabak meldt 1 % meer en 1 % minder tabaksgebruik.

### Financiële situatie.

Van de oudere respondenten, geeft 66 % aan dat deze gelijk is gebleven vergeleken met voor de coronacrisis & maatregelen, 29 % geeft aan dat deze slechter is geworden, en 3 % beter. Dit is wat ongunstiger dan voor de overige respondenten, waar 15 % aangeeft dat hun financiële situatie slechter is geworden.

### Naleven gedragsmaatregelen

De mate waarin de richtlijnen voor handen wassen worden nageleefd varieert per situatie. De doorsnee (mediane) oudere respondent meldt de afgelopen week de handen 'altijd' te wassen na een toiletbezoek; 'meestal' bij thuiskomst, bij iemand op bezoek gaan, of voor het eten; 'vaak' na het snuiten van de neus, en 'soms' voor het naar buiten gaan. Bij andere hygiënevragen geeft men aan dat als de situatie zich voordoet, men 'vaak' nauwgezet de handen wast, een papieren zakdoek gebruikt, en in de elleboog niest; maar 'nooit' handen schudt.

Met betrekking tot afstand houden meldt de doorsnee (mediane) respondent dat mensen in de meeste situaties 'zelden' binnen de 1,5 meter kwamen, maar 'soms' bij boodschappen doen en buitenshuis werken, en 'nooit' bij medicijnen ophalen of doktersbezoek. 32 % van de oudere respondenten was de afgelopen week bij een oudere op bezoek geweest, 15 % bij iemand met een kwetsbare gezondheid.

Verdiepende analyses laten zien dat ouderen het beter lukt om afstand te houden (wellicht omdat men zelf voorzichtiger is en omdat de sociale omgeving rekening houdt met leeftijd), maar dat ze lager scoren op hygiëne maatregelen (met name hoest/nies in de elleboog en het gebruik van een papieren zakdoek).

### Perceptie gedragsregels.

Van de oudere respondenten acht 2 % het waarschijnlijk of zeer waarschijnlijk om de komende maanden besmet raakt met het coronavirus, tegen 47 % (zeer) onwaarschijnlijk. Als ze het coronavirus zouden krijgen vindt 77 % het (heel) erg, tegen 3 % (helemaal) niet erg.

Bij vragen over vertrouwen in de maatregelen worden deze gemiddeld door 84 % van de oudere respondenten met 'helpt veel' of 'helpt heel veel' beantwoord, tegen 3 % voor 'niet' of 'nauwelijks'. Uitzondering is hier de maatregel rond vaste bezoekers van ouderen waarvan 56 % denkt dat het (heel) veel helpt en 14 % niet of nauwelijks. Bij vragen rond self-efficacy (hoe moeilijk of makkelijk is het de maatregelen op te volgen) geeft 68 % aan dat ze maatregelen (heel) makkelijk toe kunnen passen, tegen 9 % (heel) moeilijk. Relatief moeilijkere maatregelen zijn hier afstand houden (16 % (heel) moeilijk) en regelmatig handen wassen (15 % (heel) moeilijk).

Als de deelnemers wordt gevraagd het draagvlak voor de maatregelen uit te spreken als deze nog zes maanden zouden duren, dan neemt het draagvlak af: 70 % staat dan (helemaal) wel achter de maatregelen. Uitzonderingen hier zijn de maatregel dat zelfstandig wonende ouderen slechts door één of twee vaste personen kunnen worden bezocht: daar staat dan nog 43 % (helemaal) wel achter en 29 % (helemaal) niet. Achter het advies zo min mogelijk bezoek te ontvangen is dat dan nog 51 % (helemaal) wel, 22 % (helemaal) niet. De steun voor hygiënemaatregelen (handen wassen, in elleboog niezen, papieren zakdoekjes, geen handen schudden) blijft hoog, met gemiddeld 80% die er (helemaal) wel achter staat tegen 7 % (helemaal) niet.

### Draagvlak maatregelen

De vragen over draagvlak worden meestal vergelijkbaar beantwoord. Voor de maatregelen zoals die nu gelden meldt gemiddeld 80 % er (helemaal) wel achter te staan. Duidelijke uitzondering hier is de maatregel dat zelfstandig wonende ouderen slechts door één of twee vaste personen kunnen worden bezocht, hier is slechts 52 % het wel of helemaal wel mee eens, 22% niet of helemaal niet. Het gebruik van mondkapjes in het OV wordt door 64 % wel of helemaal wel gesteund en scoort daarmee ook relatief laag. Een sterk draagvlak wordt gevonden voor het testbeleid, waar 93 % (helemaal) wel, 2% (helemaal) niet achter staat.

De meerderheid is van plan om gedurende 2 weken in thuisisolatie te gaan, namelijk 96 % als ze zelf positief zouden zijn getest, 86 % als een gezinslid/huisgenoot positief is getest, en 60 % als ze iemand buiten hun huishouden hebben ontmoet die positief getest is op corona.

Als er een vaccin is tegen het coronavirus, antwoordt 72% dat ze zich willen laten vaccineren, 14 % wil dat maar wil eerst weten of ze al corona hebben gehad, 3 % wil zich niet laten vaccineren, 10 % weet het niet. Daarmee is de bereidheid tot vaccineren hoger dan bij de overige respondenten, waar 67 % (ipv 86% bij ouderen) aangeeft zicht te willen laten vaccineren (indien ze niet al corona hebben gehad).

Stellingen over procedurele rechtvaardigheid bij de overheid worden gemiddeld door 76 % als 'mee eens' of 'helemaal mee eens' beantwoord. De hoogste score is hier voor de stelling dat de Nederlandse overheid '... haar best doet het goede te doen' (89 % (helemaal) mee eens) en '... zich goed laat informeren' (85 %), maar lager voor '... een goede afweging maakt tussen verschillende maatschappelijke belangen' (67 %) en '...rekening houdt met verschillende meningen van mensen' (60 %).

De oudere respondenten geven aan dat bij gesprekken met andere mensen over de Nederlandse aanpak de toon in 60 % (zeer) positief was tegen 7 % (zeer) negatief. 71 % heeft (heel) veel vertrouwen in de manier waarop de Nederlandse overheid probeert het coronavirus onder controle te houden, tegen 4 % (heel) weinig. 59% vindt dat de Nederlandse overheid het (veel) beter doet dan andere landen, tegen 3 % die vindt dat de overheid het (veel) slechter doet.